

DIVERSITAT RELIGIOSA I ESCOLA: NOUS MODELS D'ORDENACIÓ ACADÈMICA PER A LA COHESIÓ SOCIAL A CATALUNYA EN LA FORMACIÓ DELS MESTRES DE RELIGIÓ

ANA EVA JARABO FIDALGO
ÀNGEL JESÚS NAVARRO GUAREÑO
Universitat Ramon Llull

RESUM: La diversitat religiosa a la societat catalana actual és un fet evident i palès, que alhora exigeix una adequada resposta educativa. L'actual legislació vigent recull, tanmateix, diversos itineraris curriculars de formació religiosa confessional al si de les nostres escoles. No obstant això, aquests itineraris s'acompleixen en molt diversos graus, entre d'altres motius perquè la formació universitària de mestres i professors en matèria religiosa és molt diferent depenent d'on s'ha produït aquesta formació. Aquest article mostra aquesta complexa realitat i compara entre si els diversos itineraris formatius en matèria d'ERE que ofereixen les institucions d'ensenyament superior, destacant-ne els que aporten millors expectatives de formació, segons les exigències derivades de la diversitat religiosa actual a la nostra societat.

PARAULES CLAU: diversitat religiosa, educació religiosa, formació superior, currículum universitari

School and religious diversity: new models of academic organization

for social cohesion in Catalonia in religion teachers training

ABSTRACT: The religious diversity in the Catalan society is an evident fact that requires an equal educational response. The current legislation does permit curriculums to teach various religions in our schools. Nevertheless, these itineraries are satisfied to various degrees. Among the reasons why they are satisfied on various degrees is due to the university's training of religious teachers and the university. The following article illustrates the complexity of this reality and compares the training programs in the area of ERE offered by institutions of higher education while highlighting those that provide higher expectations for training teachers in order to meet the diverse religious demands in our society.

KEYWORDS: Religious diversity, religious education, higher education, university curriculum

1. Introducció

A casa nostra la presència social d'una àmplia diversitat de religions és un fet irrefutable. Aquesta diversitat ha anat en augment, tal com es corrobora amb les últimes dades del *Mapa de les religions a Catalunya*¹, elaborat per l'equip d'Investigacions en Sociologia de la Religió de la UAB (ISOR)² amb dades recollides des del 2001 i que inclouen l'evolució demogràfica de les religions a través de la implementació de tots els centres de culte repartits per tota la geografia catalana.

Per a molts de nosaltres i dels nostres conciutadans, la religió és un tret identitari i de pertinença molt important, i la seva influència no es vol limitar a l'esfera privada, sinó que també es vol manifestar públicament. En conseqüència, el reconeixement d'aquesta pluralitat en l'àmbit públic planteja nous reptes socials i, per tant, ens exigeix conèixer i gestionar aquesta diferència.

Les escoles i instituts (ensenyament primari i secundari) són llocs privilegiats de trobada per a la diversitat de comunitats que formen la nostra societat complexa i plural. Són, també, llocs idonis per posar en pràctica el respecte envers la llibertat religiosa i de pensament de tothom: dels alumnes, de les seves famílies, del professorat i de la resta del personal del centre educatiu³.

Els mestres no sols han de vetllar per la convivència pacífica dins l'escola —sortosament a molt poques d'elles hi ha grans conflictes derivats de les diferències religioses—; el repte més difícil, però, és el de fer que cada alumne creixi i es desenvolupi com a persona íntegra a partir de la seva realitat familiar i cultural. Això implica, a cada centre i equip de professors, l'acceptació de cada alumne amb tota la seva complexitat, i amb les múltiples identitats que el configuren.

Així, per tal que un alumne pugui desenvolupar totes les seves potencialitats (tot el que està cridat a ser), caldrà evitar-li que hagi de triar entre el seu “ser sikh” o “ser català”, per exemple. Les fre-

¹ ISOR (2014), *Mapa religions de Catalunya*. Direcció General d'Afers Religiosos de la Generalitat de Catalunya. (12/2016): http://governacio.gencat.cat/ca/pgov_ambits_d_actuacio/pgov_afers-religiosos/pgov_serveis/pgov_mapa_religions/

² <http://www.uab.cat/web/la-investigacion/isor-1266564926634.html> (12/2016)

³ Vegeu el document “*Guia per al respecte a la diversitat de creences als centres educatius de Catalunya*” (2015), publicat per la Direcció General d'Afers Religiosos de la Generalitat de Catalunya. (12/2016): http://www.gencat.cat/governacio/pub/sum/dgar/guia_educatius.pdf

qüents dicotomies entre el que es viu a casa i el que es promou a l'escola poden generar moltes inseguretats i confusions sobre què és el que realment s'espera d'ell en la construcció de la seva pròpia escala de valors i amb el seu entorn social. I és, en aquest sentit, que és important reforçar la seva *singularitat*, la seva *identitat* i la seva *capacitat de diàleg*: cal que tot alumne pugui sentir-se plenament sikh i català, o plenament musulmana i catalana, o plenament cristià catòlic i català.

Tot alumne, com sabem molt bé, és únic i irrepetible, la qual cosa val tant per als estudiants d'una aula, com per a qualsevol persona. I per això la seva aportació cultural (i la de la seva família) és absolutament vàlida i necessària per tal que, a través de la seva espiritualitat, de la seva ètica i de la seva cosmovisió, contribueixi a millorar la nostra societat.

Els nostres futurs mestres, i en especial els mestres de religió, hauran d'ajudar a construir els ciutadans de demà. D'ells dependrà, en bona part, que cada un dels seus alumnes pugui reeixir en l'aula multicultural i plurireligiosa a la qual tendeix a convertir-se la nostra societat. I és per aquest motiu que considerem que la formació en el fenomen religiós de tot futur mestre esdevé cabdal per tal de poder afrontar els reptes que planteja l'educació del segle XXI.

El coneixement del fenomen religiós i de les seves expressions antropològiques i culturals és un element clau per a la formació de tot mestre, ja que bona part de la pluralitat social descansa precisament en aquests paràmetres. Resultaria impossible, doncs, poder dur a terme amb garanties la tasca d'educar si l'educador desconeix uns dels elements fonamentals en els quals es construeixen la singularitat, la identitat i la capacitat de diàleg dels nostres conciutadans.

2. Models de formació dels futurs mestres de religió

Ara bé, aquests principis antropològics, socials i educatius que es plantegen sobre el futur dels nostres mestres, pel que fa al coneixement del fenomen religiós i de les competències que se'n deriven, no troben, malauradament, una adequada acollida en el conjunt dels plans d'estudis i de l'oferta formativa de les universitats catalanes.

El marc legal existent preveu la presència d'almenys quatre currículums oficials de l'assignatura de *Religió*, cada un d'ells elaborat per les diverses comunitats confessionals amb les quals l'Estat espanyol ha acordat aquesta participació educativa: catòlics, evangèlics, jueus

i musulmans⁴. Per aquest marc, els centres de titularitat pública estan obligats a fer l'oferta de l'ensenyament religiós en aquestes quatre modalitats confessionals, que s'haurien de satisfer ni que la demanda sigui de part d'un sol alumne⁵. Els pares que no vulguin que els seus fills cursin religió, triaran l'assignatura alternativa de *Valores sociales y cívicos*⁶. Els centres de titularitat privada, en canvi, faran l'oferta d'acord amb el seu propi ideari (confessional o no) i podran oferir només l'assignatura que s'escaigui amb tal ideari.

Segons aquest marc, correspon a les diferents confessions religioses establir la idoneïtat dels docents de religió de la seva confessió. Aquests docents, però, han de complir amb els requisits generals establerts per a la docència en cada etapa educativa (mestres graduats per a l'Educació Primària i Infantil, i graduats en les diverses disciplines amb el Màster específic d'Educació Secundària, per als docents de l'ESO). Les diverses confessions poden articular el currículum concret que, dins del marc legislatiu corresponent, poden exigir als futurs docents de religió en les diferents etapes educatives. Són les universitats i els centres d'Ensenyament Superior (instituts universitaris, etc.) els que implementaran aquesta formació d'acord amb les disposicions legals establertes en aquest àmbit.

A l'Estat espanyol només les religions catòlica i evangèlica tenen un pla de formació superior per als docents de les seves confessions: 1) en el cas de l'Església catòlica – DECA: Declaració Eclesiàstica de Competència Acadèmica d'Infantil i Primària⁷ de 24 crèdits ECTS més la titulació de Magisteri pertinent, o Declaració Eclesiàstica de

⁴ L'Església catòlica signà amb l'Estat espanyol els Acords de l'any 1979 [http://www.vatican.va/roman_curia/secretariat_state/archivio/documents/rc_seg-st_19790103_santa-sede-spagna_sp.html (12/2016)] en què al capítol 2 es recull la presència de la religió catòlica al sistema educatiu espanyol. Després, el 1992, l'Estat espanyol signà acords de cooperació amb les confessions evangèlica, islàmica i jueva, que recullen també la presència de l'ensenyament confessional de la religió en el sistema educatiu espanyol (Article n. 10 de cada acord):

Evangèlica: <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1992-24853>

Islàmica: https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-1992-24855

Jueva: https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-1992-24854

⁵ De fet, no hi ha una normativa clara respecte d'això. Mentre que algunes administracions autonòmiques apliquen un nombre mínim d'alumnes per centre per tal d'obrir plaça per a un mestre de religió (sobre els 10 o 15); algunes altres opten per enviar un mestre o professor així que hi hagi demanda, sense intervenir en el nombre de demandants. Les primeres basen la seva decisió en qüestions econòmiques i logístiques i les segones ho fan des del principi de preservar drets fonamentals.

⁶ Per al territori MEC (Ministerio de Educación y Ciencia).

⁷ Bloc I: *Teologia fonamental* (6 ECTS), bloc II: *Misteri de Déu* (6 ECTS), bloc III: *Església, sacraments i moral* (6 ECTS), bloc IV: *Pedagogia i didàctica de la religió* (6 ECTS)

Competència Acadèmica de Secundària i Batxillerat⁸ amb un mínim de 180 crèdits ECTS –diplomatura en Ciències de la Religió– més una titulació de Grau, o directament el Grau en Ciències de la Religió; i 2) en el cas de les esglésies evangèliques, el títol de Postgrau en Formació del Professorat en Ensenyament Religió Evangèlic de 34 crèdits ECTS per a Infantil i Primària amb un pla d'estudis de dos quadrimestres de durada (Gràfic 1), o bé el títol de Màster propi de Formació del Professorat en Ensenyament Religió Evangèlic de 60 crèdits ECTS per a ESO i Batxillerat amb un pla d'estudis per a un curs de dos quadrimestres (Gràfic 2), expedits i reconeguts per la FEREDE (Federació d'Entitats Religioses Evangèliques d'Espanya); les confessions islàmica i jueva, en canvi, han optat per aprovar docents de diverses disciplines (humanístiques i àdhuc científiques) que, capacitats per llei per poder accedir a la docència en les diverses etapes, han mostrat, segons el seu parer, suficient coneixement dels continguts de la seva confessió i els reconeixen oficialment aquesta capacitat amb un certificat "ad hoc".

A Espanya, només les confessions catòlica⁹ i evangelista¹⁰ disposen de centres superiors de formació en les seves teologies (instituts superiors i facultats)¹¹, o bé disposen de personal per oferir aquesta formació en les universitats públiques o privades (tot i que només la religió catòlica, pel volum de la seva implantació social, disposa

⁸ Per a l'obtenció de la qual cal haver aconseguit la Diplomatura o el Batxillerat en Ciències Religioses (i cursar les assignatures de didàctica corresponents), que és una carrera de 3 anys amb una càrrega de 180 crèdits ECTS i a la qual cal afegir un grau que habiliti per a l'ensenyament a l'etapa d'ESO i Batxillerat; o bé fer un any més per a l'obtenció del Grau en Ciències Religioses (sempre havent cursat la *Pedagogia i didàctica de l'ERE*) que ja habilita directament per a la docència en aquesta etapa d'Ensenyament Secundari.

⁹ A Catalunya hi ha la Facultat de Teologia de Catalunya [www.teologia-catalunya.cat (12/2016)], a la qual estan adscrits els diferents instituts superiors de Ciències Religioses (totes visitades 12/2016):

- Barcelona ISCREB (www.iscreb.org),
- Barcelona ISCR Don Bosco (<http://iscr.salesians.cat/>),
- Girona ISCRG (<http://www.bisbatgirona.cat/formacio.php?idm=1&subpagina=2>),
- Tarragona INSAF (<http://insaf.arquebisbattarragona.cat/>),
- Lleida IREL (<http://www.irelleida.com/>),
- Vic ISCRVIC (<http://www.iscrvic.org/>)

¹⁰ Centro Superior de Enseñanza Evangélica, que compta amb vuit centres regionals a Madrid (seu central), Catalunya, València, Andalusia, Castella i Lleó, Pamplona, Galícia i Canàries. Web: <http://cgere.es/> (12/2016)

¹¹ Aquests centres teològics i també les universitats privades, pel seu ideari confessional, ofereixen tanmateix cursos diversos de *formació continuada*, bé perquè els mestres que no hagin fet l'itinerari DECA el puguin assolir, bé com a cursos de reciclatge, d'innovació docent o d'aprofundiment.

Gràfic 1

PRIMER QUADRIMESTRE	ECTS	SEGON QUADRIMESTRE	ECTS
Missió i professor d'ERE	3	Història de l'Església	3
Docència de l'ERE	4	Història bíblica	3
Teologia sistemàtica	4	Ètica cristiana	4
Hermenèutica bíblica	4	Disseny curricular bàsic de l'ERE	4
		Pràctiques	5
<i>Font: http://cgere.es/ (12/2016)</i>			

de docents de DECA en les diferents universitats públiques; els evangèlics, per contra, exerceixen la seva docència universitària exclusivament en els seus propis centres). Mentre que les confessions islàmica i jueva opten per una formació forana dels seus docents, potser per manca d'aquests centres superiors propis al territori espanyol.

Gràfic 2

PRIMER QUADRIMESTRE	ECTS	SEGON QUADRIMESTRE	ECTS
Aprenentatge i desenvolupament de la personalitat	4	Història de l'Església	3
Processos i contextos educatius	4	Història bíblica	3
Societat, família i educació	4	Ètica cristiana	4
Missió i professor d'ERE	3	Disseny curricular bàsic de l'ERE	4
Docència de l'ERE	4	Innovació docent i iniciació a la investigació educativa	3
Teologia sistemàtica	4	Treball de final de curs	8
Hermenèutica bíblica	4	Pràctiques	5
<i>Font: http://cgere.es/(12/2016)</i>			

Com veurem, existeixen diversos models formatius pel que fa a la dimensió religiosa en els diferents plans d'estudis de Magisteri. Cada un d'aquests models reflecteix, a la seva vegada, una hermenèutica concreta respecte a la dimensió religiosa, i a la lectura que se'n fa en la urgència educativa del nostre entorn social i cultural. Analitzarem a continuació cada cas; tot i tenir present que ens referirem només a la formació de *mestres de religió catòlica*, que d'entrada, i per implantació social i cultural, haurien de ser els que més fàcilment poguessin formar-se, ja que la formació com a mestres de religió catòlica (DECA) és l'única evident en tot el sistema universitari espanyol. No obstant això, ens fixarem també en la possibilitat de rebre a les universitats catalanes alguna formació en *religió*, ni que sigui només a nivell merament cultural o antropològic, com a eina necessària per a la interpretació de la diversitat cultural existent.

Detallarem ara els diferents models formatius pel que fa a la religió en general i la formació específica de la DECA en les diferents universitats públiques i privades amb seu a Catalunya. Cal advertir, no obstant això, que aquesta anàlisi es fa únicament a partir dels programes curriculars oficials, i que hem de tenir present que entre *programa oficial* i *docència efectiva d'aula* sempre es produeix una distància difícil de ponderar. Però l'anàlisi de la programació oficial ens dona, si més no, un dibuix de l'opció pedagògica i del valor antropològic que el fenomen religiós té en cada universitat:

124

Model "absent"

La Universitat de Vic. UVic-UCC, per començar, no ofereix cap assignatura amb continguts propis en l'àmbit religiós. Ni tan sols a les optatives sense itinerari específic s'ofereix cap matèria en la qual el futur mestre conegui i esdevingui sensible a la diversitat religiosa present a les escoles d'arreu del territori. L'alumnat de la seva universitat que vulgui esdevenir mestre de religió catòlica, o adquirir alguna formació en matèria religiosa, haurà de recórrer a l'Institut Superior de Ciències Religioses de Vic (ISCRVIC) o, en el seu defecte, al Casal de l'Església de Manresa (seu sufragània), per a la seva formació. Tampoc no hi ha cap conveni de convalidació de crèdits entre la UV i l'ISCRVIC.

Model "optatiu"

La major part de les universitats públiques catalanes comparteix aquest model pel que fa a la formació dels futurs mestres de religió, o

per a aquells que vulguin adquirir algun grau de formació en matèria religiosa, però ho fan amb algunes diferències notables (Gràfic 3).

La Facultat d'Educació i Psicologia de la Universitat de Girona (UdG) no ofereix cap assignatura en l'àmbit religiós dins del seu pla d'estudis. Tanmateix preveu la possibilitat que una part dels estudiants pugui obtenir la menció en *Teologia catòlica i la seva pedagogia*. Les quatre assignatures d'aquesta menció corresponen, de fet, als quatre blocs temàtics ja establerts per la Conferència Episcopal Espanyola el 29 de febrer de 2012 per a l'obtenció del títol de la DECA, que habilita per poder exercir com a mestre de religió catòlica a tot l'Estat espanyol. Els 24 ECTS, però, es cursen a l'ISCRG¹², que ha signat un conveni de reconeixement d'estudis amb la UdG de tal manera que els crèdits cursats a l'ISCRG són reconeguts com a crèdits optatius en el pla d'estudis de Magisteri de l'UdG.

A la resta d'universitats públiques s'ofereix només una optativa a 4t curs (dues en el cas de la Universitat Rovira i Virgili) pensada tan sols per a aquells alumnes que vulguin optar a ser mestres de religió catòlica i no pas com a formació general (excepte en el cas de la UdL, com assenyalarem). Els alumnes que vulguin acabar de cursar la resta dels crèdits que els falten per a l'obtenció de la DECA (12 en el cas de la URV o 18 a la resta) els hauran de realitzar en alguns dels instituts superiors en Ciències Religioses de Catalunya. Aquests instituts superiors tenen convenis amb les universitats veïnes, i aquestes convaliden o reconeixen els crèdits que s'hi realitzen. La resta de crèdits els fan en aquests mateixos instituts superiors, i seran només ells qui tramitaran davant la CEE (Conferència Episcopal Espanyola) i després els lliuraran les titulacions DECA.

Un cas a part el formen els alumnes de la UB i la UAB que opten pel doble itinerari (GEI¹³ i GEP¹⁴ en cinc anys) ja que per oferta real no poden cursar aquesta matèria optativa dins del seu pla d'estudis. Si volen obtenir la Declaració Eclesiàstica de Capacitació Acadèmica (DECA) hauran de fer-la totalment amb posterioritat.

La Universitat de Lleida presenta, però, una singularitat pròpia en el seu pla d'estudis; ofereix una *matèria transversal* de 6 ECTS que aporta alguns coneixements i capacitats que són socialment útils per al conjunt dels estudiants, indistintament de la titulació que cursin, i que té així un caràcter de *formació transversal*. En concret, la Facul-

¹² Institut Superior de Ciències de la Religió de Girona (ISCRG)

¹³ Grau d'Educació Infantil (GEI)

¹⁴ Grau d'Educació Primària (GEP)

Gràfic 3

UNIVERSITAT	ESTUDIS	ASSIGNATURES	CURS/ SEMESTRE	ECTS
UB	GEI i GEP	<i>Pedagogia i didàctica de la religió catòlica a l'escola</i>	Segon semestre de 4t	6
	DOBLE ITINERARI	No està previst oferir-ne.		
UAB	GEP i GEI	<i>Religió, cultura i valors</i>	Segon semestre de 4t	6
	DOBLE ITINERARI	No n'hi ha.		
URV	GEI i GEP	<i>Religió, cultura i valors</i>	1r quadrimestre de 4t	6
		<i>Pedagogia i didàctica de la religió a l'escola</i>	2n quadrimestre de 4t	6
UDL	GEI i GEP	<i>Religió</i>	Anual	6
	Matèria transversal (optativa) per a tots els estudis	<i>Fet religiós, cultura i valors II</i>		3
	Doble grau	No està desenvolupada encara l'optativitat que podran oferir.		
UdG	GEI i GEP	No s'ofereix a la UdG. Es pot convalidar pels blocs de la DECA de l'ISCRG.		
UIC	GEI i GEP	No s'ofereix cap formació religiosa específica durant els estudis de Grau. La DECA és un postgrau propi.	Postgrau propi	24

tat d'Educació, Psicologia i Treball Social presenta des del curs 2015-16, com a matèria transversal, l'assignatura *Fet religiós, cultura i valors II*, que es pot cursar en tots els estudis durant el segon semestre. Els alumnes que cursin aquesta matèria transversal podran convalidar-la pel bloc I de la DECA de l'IREL¹⁵. Tanmateix, la novetat d'aquesta proposta és que es vetlla, encara que optativament, perquè tot l'alumnat tingui accés a poder conèixer el fet religiós amb més profunditat.

A aquest model d'opcionalitat podem incorporar encara la Universitat Internacional de Catalunya (UIC), tot i que no pertany a la xarxa pública. No obstant això, cal assenyalar que l'optativitat, pròpiament dita, la realitza l'alumnat ja que, un cop acabat el grau, pot especialitzar-se en ser *mestre de religió* tot estudiant el Postgrau per a la Docència de la Religió Catòlica en Educació Infantil i Primària. És per això que la UIC no ofereix als seus futurs mestres assignatures específiques de formació en l'àmbit religiós durant la formació del grau, sinó que aquestes es reserven totes per al mencionat postgrau.

Model "obligatori"

 127

La universitat que opta per un model confessional, en el qual s'habilita la necessitat que els seus estudiants adquireixin un mínim grau comú de formació religiosa, és la Universitat Abat Oliva (UAO). En aquesta universitat, a 1r curs, s'ofereixen dues assignatures obligatòries per a tots els estudiants i que corresponen a la meitat dels 24 ECTS de la DECA. Al 1r semestre, la matèria *Antropologia educativa I* planteja els continguts propis de l'antropologia teològica cristiana. Al 2n semestre s'ofereix la segona part d'aquesta matèria, *Antropologia educativa II*, on els continguts giren al voltant del missatge cristià¹⁶.

Al 4t curs s'ofereixen dues assignatures més dins de la matèria *Paideia cristiana I: religió, cultura i valors*¹⁷ de 6 ECTS i *Doctrina social*

¹⁵ Institut Superior de Ciències de la Religió de Lleida (IREL)

¹⁶ Ambdues assignatures, però, equivalen només a una de les quatre assignatures (concretament al d'*Antropologia i fonaments teològics*) corresponents a l'itinerari que proposa la Conferència Episcopal Espanyola per a l'obtenció de la Declaració Eclesiàstica de Competència Acadèmica (DECA), necessari per a l'ensenyament de la religió catòlica en els centres d'EI i d'EP.

¹⁷ Només aquesta assignatura computa tota per a l'obtenció de la DECA (*Cristianisme i cultura*), ja que la *Doctrina social de l'Església* comparteix només una part del currículum DECA.

de l'Església de 6 ECTS. Aquestes dues assignatures també són obligatòries per a tots els alumnes que obtindran els dos graus d'Educació Infantil o Primària en aquesta universitat. Però amb aquesta àmplia part obligatòria no s'obtenen els creditatges necessaris per a l'obtenció de la DECA.

Durant el 2n semestre de 4t, els alumnes poden optar per la matèria *Paideia cristiana II*, que consta de dues assignatures amb un total de 12 ECTS: *L'Església, els sacraments i la moral* i *Pedagogia i didàctica de la religió catòlica*. Aquestes dues assignatures corresponen als blocs III i IV per a obtenir la DECA, i amb elles sí que es completa tot l'itinerari exigint per la Conferència Episcopal Espanyola per a l'obtenció de la titulació DECA.

En total, l'alumnat de la UAO cursa entre un mínim de 24 o un màxim de 36 crèdits ECTS sobre aspectes de l'antropologia, cultura i teologia cristiana. Aquests últims podran estar titulats com a mestres de religió catòlica, però tots tindran una àmplia base de formació en aspectes referents a la religió cristiana.

Model "Blanquerna"

128

El model Blanquerna és una autèntica singularitat. Proper al de la UAO que acabem d'exposar, implica, però, una visió diferent i innovadora de l'itinerari de formació en l'àmbit de la religió entenent la confessionalitat com a colofó, més que com a punt de partença.

Blanquerna¹⁸ és una de les institucions diocesanes cofundadores de la Universitat Ramon Llull¹⁹. I en coherència amb la identitat de la institució, els estudis de Magisteri de Blanquerna-Universitat Ramon Llull sempre han vetllat per una sòlida formació humanística, així com han incorporat la possibilitat de realitzar la formació necessària per a l'acreditació acadèmica destinada a l'exercici professional com a mestre de religió catòlica (DECA), seguint la normativa establerta per la Conferència Episcopal Espanyola i les orientacions de la Comissió Episcopal d'Ensenyament.

La configuració del currículum de la DECA té a Blanquerna-URL una important característica que el fa especialment peculiar: els continguts oficials per a l'obtenció de la DECA es reorganitzen en matèries dels propis quatre cursos acadèmics, sent els dos primers obligatoris, i optatius el tercer i el quart curs. A la part obligatòria es

¹⁸ <http://www.blanquerna.edu/es/> (12/2016)

¹⁹ <http://www.url.edu/es> (12/2016)

desenvolupen les bases antropològiques, fenomenològiques i culturals del fenomen religiós en general i del cristianisme en particular. Així, al marge de la continuïtat en l'itinerari de la DECA, es garanteix que qualsevol estudiant d'Educació tingui un coneixement bàsic i fonamental sobre la religió i el cristianisme. En els cursos optatius es desenvolupen les competències i continguts vinculats als coneixements teològics propis i a la didàctica de la religió en l'àmbit escolar. En total aquest itinerari representa 28 crèdits ECTS²⁰.

L'estructura curricular és la següent:

- *Persona, cultura, religió i valors*. Assignatura obligatòria de 1r (6 ECTS). Continguts d'antropologia filosòfica, fenomenologia de la religió i ètica.
- *Cristianisme i cultura*. Assignatura obligatòria de 2n (6 ECTS). Continguts sobre les religions orientals, les abrahàmiques, la Bíblia, Jesús de Natzaret i cristianisme i història.
- *Teologia i didàctica de la religió catòlica I*. Assignatura optativa de 3r (6 ECTS). Continguts sobre religió i escola, Bíblia, cristologia, eclesiologia i teologia fonamental.
- *Teologia i didàctica de la religió catòlica II*. Assignatura optativa de 4t (6 ECTS). Continguts sobre pedagogia i didàctica de la religió catòlica.
- *Perfil Ètic*. Assignatura obligatòria de 4t incorporada al Pràcticum (4 ECTS). Una reflexió sobre la dimensió ètica i el compromís ètic, així com sobre la responsabilitat professional.

Aquest model propi de Blanquerna permet alhora una formació bàsica general i obligatòria sobre aspectes de la religió i de la praxi ètica, així com la possibilitat d'aprofundir aquests mateixos aspectes des de l'especificitat de la teologia catòlica i la seva didàctica de manera optativa.

Conclusions

Cada un dels models que hem analitzat presenta al seu torn una visió i valoració ben diferent de la presència del fenomen religiós a la societat. I això comporta a la vegada un model de societat, d'identitat i de capacitat de diàleg social. No és el mateix considerar el

²⁰ Quatre més que els exigits per la CEE per a l'obtenció de la DECA, dels quals 16 són de formació bàsica i obligatòria per a tothom, i 12 de complementaris per a qui vulgui obtenir la titulació DECA.

fenomen religiós com quelcom absent o inexistent, que permetre-hi alguna pinzellada, o que establir aquest com a base interpretativa de la cultura social.

El model de persona i de ciutadà que traspua cada organització curricular es fa evident entre qui prefereix ignorar tot el que tingui a veure amb la religió, de qui permet alguna visió pública, tot i que molt continguda, i de qui n'exigeix una presència real i efectiva, quasi imposada. I cada un d'aquests models projecta també un model de docent, i un model d'ètica docent, en el qual valors com la individualitat, la pròpia identitat, el dret de consciència o la capacitat de tolerància i de diàleg social es veuen clarament retratats, tant per la seva valoració com pel seu aparent menyspreu.

En una societat plural i complexa com la nostra es fa del tot urgent que tot futur docent tingui un coneixement mínim i acurat del fenomen religiós, ja que aquesta és una de les claus interpretatives més evidents tant de la diversitat cultural com de la convivència social. La religió i la seva dimensió transcendent ajuden a configurar, i no en petita mesura, l'univers identitari de molts dels individus i col·lectius del nostre polièdric entorn cultural i social. Renunciar o menystenir una perspectiva tan fonamental és tan maldestre com imposar-la com a única visió comunitària o social.

Cercar un model equilibrat i exigent, però alhora respectuós i voluntari, ha de constituir a la vegada el model de convivència social pel qual maldem. Un model que permeti tenir un suficient coneixement de "l'altre", per poder-lo valorar adequadament, així com que transmeti la necessària llibertat d'elecció que tot individu ha de poder tenir en aquells aspectes constituents de la seva pròpia identitat.

Al nostre parer, i analitzada la realitat docent catalana en matèria de religió als plans d'estudi de Magisteri, creiem que el model Blanquerna hores d'ara és el que millor s'identifica amb aquesta visió exigent i alhora dialogal amb la presència del fenomen religiós en l'àmbit social i cultural. I és en aquest sentit un model innovador.

La innovació que aporta el model Blanquerna de formació de mestres de religió rau en els següents valors o actius:

- a. Està arrelat en les matèries d'**humanitats** que formen part del currículum obligatori dels estudiants
- b. És **obert**. La DECA s'ofereix a tots els estudiants com un itinerari que ha treballat prèviament elements del patrimoni cultural, però que necessita un complement teòric i didàctic dels elements derivats de la confessionalitat de la matèria.

- c. És **respectuós** amb tot l'àmbit religiós i, especialment, sensible a la diversitat religiosa, constituint-se en una font de preguntes i d'interpel·lació personal així com en una oportunitat per a la iniciació del coneixement de la tradició cristiana.
- d. És un **model de frontera** o «model Galilea», dirigit a estudiants amb diversos posicionaments personals, integrat en el context del currículum general, vinculat a la dinàmica del seminari de treball (figura específica del model Blanquerna, que suposa un treball competencial interdisciplinari i transversal d'un grup entre 12-15 estudiants amb el seu respectiu tutor durant 4 hores a la setmana al llarg de tot el grau).
- e. És un **model de diàleg**, ja que promou un diàleg respectuós entre els diversos continguts de la fe i la realitat cultural. Aquest factor és important perquè aquest diàleg situa la matèria de religió en el centre del sistema educatiu i evita, potencialment, que un cop arribat a l'exercici professional comenci la seva iniciació o es deixi a la improvisació.
- f. Resulta d'una **convicció pedagògica fundant** i anterior a la convicció professional o de la fe. En el marc dels graus d'educació, la prioritat del model Blanquerna és formar bons mestres i mestres bons, que s'interroguin sobre la seva convicció professional com a mestres de religió i sobre la seva pròpia fe. Per tant, la justificació de l'ensenyament del fet religiós i del mateix ensenyament de la religió des de la perspectiva confessional a l'escola es fa prioritàriament des de categories educatives i pedagògiques i, posteriorment, amb un altre tipus d'argumentació.
- g. Manté una **proposta didàctica molt innovadora** que facilita que, en finalitzar el grau, els estudiants sentin tant o més entusiasme pel potencial de l'ensenyament de la religió com pel d'altres matèries, de manera que sovint els ensenyaments rebuts a partir de la didàctica de la religió els ajuden a integrar l'experiència d'ensenyament-aprenentatge en altres escenaris escolars.
- h. Afavoreix el sentit de l'activitat docent en un marc de **sentit professional i existencial**, buscant la progressiva integració d'experiències (enteses com a reflexió sobre les vivències interpel·lades des dels coneixements) per poder anar configurant el propi projecte vital.
- i. Un model que incorpora, en definitiva, les notes fonamentals del document *Orientacions pastorals sobre l'ensenyament religiós escolar* (1979) de la Conferència Episcopal, i constitueix així, en efecte, en una **matèria escolar, cultural, confessional i oberta a tots els perfils d'estudiants**.

Àngel Jesús Navarro Guareño

Doctor en Teologia Moral per la Facultat de Teologia de Catalunya i llicenciat en Ciències de la Religió (especialitat ERE) per l'ISCREB (Institut Superior de Ciències de la Religió de Barcelona). Professor de l'àrea d'Humanitats de la FPCEE-Blanquerna de la URL.

angeljesusng@blanquerna.edu

Anna Eva Jarabo Fidalgo

Màster en Diàleg Interreligiós, Ecumènic i Cultural i Grau en Ciències de la Religió per l'ISCREB (Institut Superior de Ciències de la Religió de Barcelona).

Llicenciada en Ciències Biològiques per la UB. Professora de l'àrea d'Humanitats de la FPCEE-Blanquerna de la URL i professora de Religió Catòlica a l'Institut Ernest Lluch de Barcelona.

anaevajf@blanquerna.edu

[Article aprovat per a la seva publicació el febrer de 2017]